

Posudek školitele

Disertační práce: Historie, současnost a budoucnost výměnných formátů bibliografických dat

Doktorandka: PhDr. Klára Rösslerová

Školitel doktorandky: doc. PhDr. Rudolf Vlasák

Otázka kooperace knihoven při automatizované katalogizaci, bibliografii a dokumentaci provází světovou odbornou knihovnickou a informační komunitu už od geniálního vynálezu Henriette Avramové v Kongresové knihovně USA, tedy od druhé poloviny 60. let minulého století. Jde samozřejmě o MARC a obecně o komunikativní formát záznamu dokumentu. Je to už zhruba padesát let. A jak ukazuje právě předložená disertace dr. Kláry Rösslerové, je to otázka stále ještě významná a stala se zde nosným tématem výzkumu, který naplňoval toto doktorské studium. Protože sám se s tímto tématem setkávám po celou dobu od jeho vzniku - nejprve jako výzkumník, pak projektant těch systémů a posléze, alespoň teoreticky jako univerzitní kantor - uvítal jsem upřímný zájem doktorandky, která se mu věnovala už v magisterském studiu. V posledním desetiletí ovšem došlo k vývoji jak informačních systémů, tak samozřejmě i v pojetí problému "MARC". Jde už především o data, která syntax komunikativního formátu naplňují. Předložená disertace na tento vývoj zcela logicky reaguje a stává se tak opět z hlediska vývoje oboru v daném směru opravdu aktuální. Je výsledkem dlouhodobého zkoumání podstaty problému, který "hýbe" celým knihovnickým světem, a to ve službách vědeckým, výzkumným, ale také všem dalším odborným pracovníkům v jejich pracovním procesu, ale současně do jisté míry i širokému čtenářskému publiku veřejných knihoven.

Práce vychází nejen z teoretického zkoumání podstatných aspektů dosavadního vývoje ve světovém měřítku, vycházejícího z literárních pramenů, ale také z vlastního průzkumu relativně širokého spektra respondentů, zejména v českém prostředí. V průběhu posledních let se doktorandka samozřejmě musela orientovat na nový trend, jak to nazývám - "totální digitalizace" - určující vývoj nejen této části informační vědy i informační praxe (nové metody formátování, bibliometrie a informetrie, selekce informací a analýza mimořádně objemných dat, ale také informační management). Znalost této problematiky dokládá autorka v teoretické části práce, vytvořené kvalifikovanou a kritickou analýzou informačních zdrojů a také odbornou diskusí současných problémů, s nimiž se v souvislosti s danou problematikou setkáváme.

Do sledovaného problému uvádí autorka kvalifikovaným výkladem historických souvislostí v oblasti zavádění informačních technologií do knihoven a skutečně podrobnou analýzou výměnných formátů bibliografických dat používaných ve světových knihovnách. Samozřejmě také věnovala potřebnou pozornost vývoji situace v prostředí českých knihoven. Kromě toho se zcela logicky věnovala i softwarovým systémům, které umožňují s formáty typu MARC, ale také s jejich následovníky či různými odvozeninami, především v moderních katalozích, pracovat. Není bez zajímavosti, když autorka nakonec dospěla k jednoznačnému závěru, že "...světovým vůdcem v této oblasti je Kongresová knihovna a její aktivity je vhodné nejen sledovat, ale případně je i následovat..." a že dnešnímu knihovnickému světu dosud vládne verze MARC 21. K tomu autorka připojuje odkaz na otázky "propojených dat", jimiž se zabýval už před deseti lety známý Berners Lee. Jde o přístup k těmto datům i prostřednictvím soudobých internetových vyhledávačů a jejich propojení třeba s Wikipedií nebo se zpravodajskými servery.

Samotným pojmem propojených dat se práce zabývá i v dalších souvislostech, vedoucích zpět do relevantní sféry katalogizačních a bibliografických systémů. V této souvislosti se pak podle mého názoru správně soustředila i speciálně na české knihovnické prostředí, a to zejména tam, kde doporučuje využívat k racionalizaci tvorby katalogů v českých knihovnách produkce České národní bibliografie. Současně logicky doporučuje intenzifikaci prací na vytváření URI pro soubor českých národních autorit na bázi známého editoru BIBFRAME. Výzkum expertního názorového spektra, který je v předložené disertační práci vyhodnocen, vychází z hlediska jednoznačnosti názorů dosti nesourodě. Uvítal bych ještě dodatečný komentář autorky, jaká východiska z této situace sama upřednostňuje. Navíc převažující názor na "přežitost" formátu MARC 21 nepříliš koresponduje s jejími výše citovanými konstatováními.

Jinak k celkovému pojetí práce nemám vzhledem k uvedeným skutečnostem žádnou významnější výhradu. Přípomínky a doporučení jsem už uplatnil během studia a vlastní práce na disertaci. Ta podle mého soudu vykazuje vysokou schopnost aplikace systémového přístupu, logického uspořádání poznatků a kompetencí přiblížit tyto poznatky širšímu pochopení. Dílo navíc naznačuje možnosti dalšího teoretického výzkumu v dané, stále velmi významné problematice s globálním dosahem. Diskuse nad tématem, které je z určité části i mým celoživotním zájmem, byly pro mne vždy podnětné a probíhaly vždycky ve vzájemném porozumění.

V samotném závěru svého posudku musím nicméně konstatovat, kolegyně Rösslerová pracovala zcela samostatně a v průběhu doktorského studia ani při tvorbě disertace mi ani nemusela dávat mnoho příležitostí ke kritickým připomínkám, ani k nějaké silnější pomoci. Snad jen někdy šlo o upozornění na čas, který nám začal ubíhat trochu víc, než jsme si původně představovali.

Vzhledem k uvedenému celkovému hodnocení navrhuji disertační práci "Historie, současnost a budoucnost výměnných formátů bibliografických dat" PhDr. Kláry Rösslerové přijmout k obhajobě.

V Praze 6. 11. 2016

Doc. PhDr. Rudolf Vlasák